

Italiyada yangi saylov tizimining shakillanishi va rivojlanishi.

Narziyev Akmal

SamDU II-bosqich magistranti:

ilmiy rahbar : dots.Raxmatullayev M.

Italiyada 10-yil davomida qonunchilik sohasini isloh qilish masalasida bir qancha bahsli munozaralar bo`lib o`tdi. 1991-1993-yillardagi saylov tizimiga oid bo`lgan qonunchilik masalasida butun mamlakat bo`ylab referendum bo`lib o`tdi. Bunda saylov tizimida hyudlardan saylanayotgan deputatlar propotsionallik asosida saylanish kerak edi. 1993-yilda qabul qilingan saylov tizimiga oid qonun 2005-yil oxirida amalda qo`llanila boshlandi. Bu masalani deputatlar va senat palatalariga bu qonun loyihasini C. Mattarell taqdim qildi. Yangi qonunga muvofiq edilikda saylovlarning birichi turida umumiy berilgan saylovchilarning 75 % dan ortiq ovozni olgan partiya qolgan partiyalar esa 25 % ovozga ega bo`lishadi. 1994-yilgi saylovda Berlusconi partiyasi kaolitsiyaga kirib parlamentdagi o`rinlarning 70 % ni egalladi¹.

2005-yilda yaqindagina bo`lib o`tgan parlament saylovlarida g`olib chiqqan S. Berlusconi boshchiligidagi kaolitsion ittifoq siyosiy tizimga yangilik kiritishga harakat qildi. U yangi saylov to`g`risidagi qonunni qabul qilishga harakat qildi. Bu qonun 2005-yil 21-dekabrda 270-soni ostida qabul qilindi. Bu qonunga qaraganda saylov tizimidagi bir qancha o`zgarishlar amalga oshirildi. Bu qonunga ko`ra parlamentga saylanayotgan partiya saylovlarda 75 % ovoz to`plagan holda parlamentda katta o`rniga ega bo`lardi. Endilikda davlat miqyosida bo`lib o`tgan saylovlarda ko`p ovoz olgan partiya yoki patiyalar ittifoqi o`z navbatida

---

¹ Андреев С.С., Бабьшев Л.С. Италия. - М: Академия, 2001. – ст.231.

parlamentning quyi palatasidagi deputatlar sonining 55 % qismiga egalik qilishardi. Bundan tashqari boshqa partiyalarga ham bir qator imkoniyatlar berildi: koalitsiyalar uchun 10 %, koalitsiya tarkibida boʻlgan uchun 2 %, mustaqil partiyalar uchun esa 4 % miqdorda parlament deputatligiga saylanish mumkin edi.

Senatning katta qismi Italiyaning turli hududlaridan saylanishi belgilab qoʻyildi. Mamlakatning har bir hududidan qancha miqdorda senator saylanishi uning hududi aholisi soniga qarab belgilab qoʻydi. Saylovlarda koalitsiya koʻproq ovoz olsa parlamentda berilgan 55 % miqdoridagi deputatlardan ham koʻproq oʻringa egalik qilardi. Senatorlarning katta qismi hududiy okruglardan saylanardi, ularning koʻp qismi koalitsiya va kamroq qismi partiyalar hissasiga toʻgʻri kelardi. Senatorlarning bir qancha qismoni Italiya prezidenti tomonidan mamlakat miqyosida fan sohasida, manaviyat, adabiyot va ijtimoiy sohalarda yaxshi natijalarni koʻrsatgan shaxslarni ushbu lavozimga tayinlardi².

Bu qonunda yana bir qancha jihatlarga ham alohida eʼtibor qaratildi. Unga koʻra endilikda hududiy saylov uchastkalarida partiyaga emas, aksincha maʼlum bir partiya vakilining nomzodiga ovoz berilardi. Natijada bu nomzodning toʻplagan ovozlari oʻz navbatida partiyasiga foyda boʻlardi.

Saylov toʻgʻrisidagi bu qonun 2005-yilning oʻzidayoq siyosatchilar tomonidan bir qancha qarshiliklarga uchradi. “Shimoliy Liga” partiyasining yetakchisi boʻlgan R. Karderoli bu qonun loyihasini “razillik” deb atadi va uni qabul qilishga qarshi ekanligini yashirib oʻtirmadi, taniqli siyosatchilardan biri boʻlgan D. Sartori bu qonun loyihasini “Porcellum” deya tarifladi. Bu qonunni Achebero qonuni bilan taqqoslab koʻrdi. Sakkiz yil vaqt oʻtgandan keyin Italiya konstitutsiyaviy sudi saylov toʻgʻrisidagi bu qonunni qaytadan tekshirib uni konstitutsiyaviy tartibga loyiqligiga shubxa bilan qaray boshladi. Bu qonun loyihasini qaytadan koʻrib chiqishni oʻz oldiga maqsad qilib qoʻydi.

---

² Любин В. Италия перед вызовами XXI столетия. - АСТ, 2008. – ст. 124

Konstitutsiyaviy sudga B. Grillo boshliq “ besh yulduz harakati” deb nom olgan harakat o`z norozilik hujjatini topshirdi. Unga ko`ra 148 kishi o`z noroziliklarini bildirgan edi. Unda parlamentning deputatlar palatsida saylanadigan prezident saylovida ham noqonuniylik holatlari qayd etilganligi ham inobatga olingan edi. Bundan tashqari saylov tizimida bir qancha o`zgarishlarni amaga oshirish , misol sifatida saylovchilarni ovoz berish uchun belgilangan yoshini ham qayta ko`rib chiqishni talab qila boshladi. Demokratik partiya vakili bo`lgan Djaketti ham saylov tizimiga oid o`zining siyosiy qarashlarini bildirib o`tdi.

Bu vaqtda mamlakat prezidenti bo`lib turgan Djordjo Napaltano parlamentning boshqaruv tizimiga aralashish haqida o`z fikrlarini bildirib o`tdi. U parlament prezidentni saylashni qoralab o`tdi va bu tizimni demokratlashtirish maqsadida yangi qonun loyihasini ishlab chiqish zarurligini takidladi. Uning fikricha Italiyada prezidentning siyosiy ta`sir qivchi kuchga ega emasligi mamlakatdagi siyosiy tizimni mustahkam emasligiga sabab bo`lmoqda edi. Konstitutsiyada prezidentning vakolatlarini oshirsa davlat siyosiy hayotidagi vaziyat ijobiy tomonga qarab o`zgarishini aytdi. Napalitano 2006-yilda Kvirmal saroyida ikkinchi muhlatga prezident sifatida saylangan edi. 2013-yilda bo`lib o`tgan parlament saylovlarida bir qancha o`zgarishlar bo`ldi. Bu saylovda Demokratik partiya g`alaba qozondi. Uning yetakchisi bo`lgan P.L. Bersani deputatlar va senatga bir qancha o`z partiyasi vakillarini kiritishga harakat qildi. Mamlakat prezidenti bo`lib kelgan Napalitano o`rniga Demokratik partiya vakili bo`lgan E. Letta egalladi.

M. Rensi ichki siyosatda birdaniga keskin o`zgarish qilishga harakat qilib mamlakatda prezident vazifalarini ham bosh vazir tarafdori sifatida maydonga chiqdi. Natijada mamlakat prezidenti bo`lgan Napalitanoga qarshi fikrlar bildirib boshlandi va kinoya bilan “ qirol Djorgjo” deya so`zlarni aytdi.

Mamlakatdagi siyosiy vaziyatni izga solish maqsadida navbardagi parlament saylovi bo`ladigan 2018-yilgacha saylov tizimiga tegishli bo`lgan qonuni ko`rib chiqish lozim edi. Agarda Rensi boshchiligidagi guruh buni uddasidan chiqa olsa,

uni siyosiy kuch har tomonlama qo'llardi va qaytadan saylanish imkoniyatiga ega bo'lardi.

M. Rensi boshliq hukumat yangi saylov tizimga oid qonunni 2-14-yilning oxirida yana parlament deputatalri palatasiga havola etdi. Bu qonun loyihasi 2014-yilning 20-dekabr kuni parlament senatiga taqdim qilindi. Bu vaqtda senat rajdestvo tatiliga chiqib ketganligi sababli bu qonun loyihasi ustida muzokoralarni 2015-yilning 7-yanvar kuniga qoldirishni e'lon qildi. M.Rensi tomonidan ishlab chiqilgan saylov tizimiga oid bu qonun " Italikum " nomini oldi.

Yangi saylov to'g'risidagi qonunning xarakterli tomoni shundan iborat ediki, agarda saylov hududlarida birorta nomzod ko'proq ovoz ola bilmasa bu hududlarda ikkinchi tuda yana qaytadan saylov bo'lib o'tishi belgilandi. Bu qonunda Rensi bir qancha yangiliklarni ham kiritishga harakat qilgandi. Bu qonun loyihasiga ham Rensi ham Berluskoni tomonidan bir qancha yangiliklar kiritilgandi.

Birinchi o'rinda parlamentga saylanishda hududning ishlab chiqarish darajasi e'tiborga olinishi lozim edi. Trentmo, Altaro-Adjigje va Valle-g'Aocta hududlarining saylov tizimidagi o'rniga o'zgartirish kiritish lozimligi belgilandi. Bu shimoliy viloyatlar parlamentda 9 o'ringa ega edilar. Ya'ni Terentin, Altaro-Adjigjiga 8 ta va Valle-g` Aoctoga esa 1 o'rin berilgandi. Yangi qonun loyihasida bu o'rilar umumiy soni 8 ta o'ringa qisqartirildi. Bu qonunni porcellumga tenglashtirib unda parlamentga kirish tartibi o'ziga xos qilib belgilandi. Bunga ko'ra 4,5 % ni partiyalar ittifoqiga, 3 % ni ittifoqqa kirmagan partiyalarga, 12 % ni kaolitsiyalarga berildi. Bundan tashqari asosiy ahamiyat saylov hududlariga qaratildi ularga 20 % miqdorda saylovchini saylash mumkin edi³.

Bu qonun loyihasida Shimoliy Ligaga berilayotgan imtiyozlar bekor qilindi. Shimoliy Liga partiyasi parlament saylovlarida uchta viloyatda 9 % ovoz to'plaid va parlamentda juda kam miqdordago o'ringa ega bo'ldi.

---

³ Любин В. Италия перед вызовами XXI столетия. - АСТ, 2008. - 122-125с.

Bu qonunga ko`ra endilikda saylovlarda saylanish tartibi birozgina o`zgardi. Saylovlarda kaolitsiya yoki partiya 40 % ovoz to`plasa, unga parlamentda 15 % o`rin berilardi. Bu qonunga ko`ra saaylovlarda g`alaba qozongan partiyalarda parlamentning 617 o`rnidan 340 tasi berilardi, yoki bo`lmasa 55 % qismini egallagan bo`lardi. Buning natijasida bu palata deputlari bir qancha imkoniyatlarga ega bo`lardi.

Bu yangi qonun bo`yicha saylovlarda partiya yoki kaolitsiya 40 % dank am ovoz olgan holda ikkinchi tur o`tkazilishi belgilandi. Bu saylovlarda endi ikkita partiya qatnshishi mumkin edi. Birinchi turda ko`proq ovoz olganlar o`z navbatida parlamentga qanul qilinadi.

Bundan tashqari saylov uchastkalarining soni ko`paytirilib ularning imkoniyatlari oshirilishiga alohida e`tibor qaratildi. 27 ta saylov okruglari o`rnig endilikda 100 ta saylov okruglarini tuzish belgilandi. Har bir uchastka uchun taxminan 600 ming saylovchi biriktirildi. Ularning har birida eng ko`pi bilan 6 ta nomzod ko`rsatilishi ega bo`ldi. Saylov tizimiga aloqador bo`lgan dastlabki qonun loyihasida saylov varaqaalari taqiqlandi, nomzodlar blyutenlarda ko`rsatilgan tartibda saylanardi. Yashirin ovoz berish tizimi Italiya konistutitsiyon sudi tomonidan rad etildi.

Bundan tashqari kelajakda har bir ro`yxat bo`yicha eng yuqori nomzodlarining kamida 40 % ni ayollar tashkil qilishi lozim edi. Ular o`ndan ziyod saylov okruglarida birinchi nomzod sifatida qo`yilishi ham belgilangan edi.

Yangi saylov qonunchiligi bilan bog`liq ravishda faol tarizda muhokama qilinib kelinmoqda edi. Shuncha muhokamalardan keyin oxirgi so`zda har ikkala jins vakillari ham ham teng darajada parlamentga saylanish huquqiga ega ekanligi aytili. Bundan tashqari saylovchilar ro`yxatdan nozodlar o`zlarining jinsiga ko`ra muqobil bo`lishi va er xotinlarining ikki martadan ortiqroq takrorlanishi mumkin emas edi. Ovoz berishda qatnashga saylovchilar aksincha ikkita nomzodga ovoz berishga to`g`ri keladi. Bular M. Rensining hukumati tomonidan hosil qilinilishi takilf etilgan saylov qonununing asosiy qoidalari edi. Yuqorida aytib o`tilganidek

saylov qonunchiligining isloh qilish keng miqyosli konstitutsiyaviy islohatlarning bir qismidir. Bu Italiya konstitutsiyasining isloh qilinishi uchun dastlabki urinishi sifatida qaraladi. Bundan oldin 1983-yilda A. Botsi boshchiligida, 1992-yilda Ch. De Mita boshchiligida, Shuningdek 1997-yilda M. d'Alem boshchiligida maxsus parlament komissiyalari tashkil etilgan edi. Ammo hech bir komissiya o'z oldiga qo'yilgan vazifani uddasidan chiqa olmagan. Umuman olganda bu mamlakatning turli siyosiy kuchlarining yetarli darajada qo'llab-quvvatlaganligiga sabab bo'ldi. Bu o'zgarishning oxiriga yetkaza olmagandi, chunki konstitutsiyani o'zgartirish uchun deputatlar va senatorlar uchun ikki qimidan ko'prog' qismi ovoz berishi lozim edi⁴.

Hozirgi vaqtda yangi saylov qonuniga bag'ishlangan bahslar Demokratik partiyaga qarshi norozilik bildirayotgan S. Berliskoni bilan yaqindan muzokoralar olib borildi. Biroq ko'plab masalalar bo'yicha islohatlarni amalga oshirish uchun M. Rensiga siyosiy jihatdan katta kuch talab qilardi.

Haqiqatdan ham, Italiyaning konstitutsiyaviy sudi tominidan qabul qilingan qarorga ko'ra ko'pchilik muholifat demokratik tizimga qarshi siyosat yuritishda hukumatni ayblay boshladi. 2013-yil dekabr oyida Italiya konstitutsiyasi davlatdagi siyosiy muholifatlarning olg'a surgan talablari konstitutsiyaga nisbatan mos emasligini bayon qildi. Bunga ko'ra davlatdagi demokratik tizim ancha ijobiy ekanligini hatto Griloning o'zi ham tan oldi.

Italiyaning qonunchiligidagi o'zgarishlar birichi navbatda katta partiyalar va koalitsiyalar uchun foydalidir. Chunki parlamentda mutloqa ko'pchilik ovozni olgan siyosiy partiya davlatdagi siyosiy tizimni nazorat qilish va uning barqarorligini taminlashga o'z hissasini qo'shish uchun yashil nurni olgan bo'lardi. Oxir oqibatda bu zamonaviy Italiya tizimiga o'xshash siyosiy kuchlarning parchalanishini

---

⁴ М.Б. Смоленский, Л.Ю. Колюшкина. Конституционное право зарубежных стран. 100 экзаменационных ответов. - М.: Феникс, ИД Март, 2009. - 123с.

kamaytirishga yoradam beruvchi ikki tomonlama tizimni shakillanishiga olib kelardi. Natijada kichik partiyalar va fraksiyalar siyosiy maydonni tark etishga yoki koalitsiyalardan biriga qo`shilishga majbur bo`lardi.

"Saylov tizimi" tushunchasi ham tor ma'noda qo'llaniladi - nomzodlarni ro'yxatga olish va qonunga kiritilgan ovozlarni hisoblash tizimi sifatida. saylovlarni tashkil etishning o'ziga xos usulidir. Eng keng tarqalgan ikkita saylov tizimi mavjud: ko'pchilik va proportsional, o'z versiyalari mavjud. Yuqorida sanab o'tilgan ikkala navning turlari qo'llanilganida ham aralashtirilgan saylov tizimi mavjud .

Proportional tizim - partiya ro'yxatlarida ovoz berish.

Proportional tizimning afzalliklari ko'pchilik tizimining kamchiliklari. Proportional tuzilma, shuningdek, ovoz berishning kichik foizini olgan partiyalar tomonidan parlamentda vakili bo'lgan aholining manfaatlari va ozchiliklarini aks ettiradi. Turli partiyalar vakili bo'linadigan, lekin turli hajmdagi parlamentlar mamlakatdagi kuchlarni taqsimlashni aks ettiradi. Natijalarni aniqlashda ushbu tizim ko'pchilik tizimiga nisbatan ancha murakkabdir⁵.

Produktiv tizimda ovozlarni sanash va ovozlarni sanash. Shuning uchun ko'plab mamlakatlarda ushbu tizimdan foydalanishni ta'minlash uchun kichik partiyalarni deputatlik mandatlarini taqsimlashdan voz kechish uchun to'siq paydo bo'ladi (xavfsizlik punkti).

1993 yilda - Urushdan keyingi yarim asrda mamlakatni boshqargan va bir-biri bilan raqobat bir vaqtning o'zida yoki koalitsiya ichida, Italiya uch asosiy va eng nufuzli partiyasi 1994-yillarda Italiyada 50-yil davomida mavjud an'anaviy partiya tizimi qulagan Xristisn demokratik, sotsialistik va kommunistik partiya, uyushtirilgan va aslida siyosiy maydonni tark etgan. Ulardan keyin ko'plab kichik "ittifoq" partiyalari mavjud bo'lishni to'xtatdi. Italiyada an'anaviy partiya

---

⁵ Любин В. Италия перед вызовами XXI столетия. - АСТ, 2008. - 145с.

tizimining qulashi sabablari quyidagicha edi: - ko'pchilik uchun teng tizimidan o'tish natijasida, partiya o'z partiya ro'yxatlarini oldinga qo'yish emas (50 yil davomida sodir bo'lgan) va yangi sharoitlarda ishlashga tayyor emas edi. Saylov tizimining 1993 –yildagi islohotini - aksariyat tumanlarda saylovchilar bilan yaqin aloqada bo'lmagan.

1993-yilda parlamentning ikkala palatasi saylanarkan, shuningdek 15 ming aholiga ega bo'lgan shahar kengashlarini tuzishda saylov tizimi tubdan o'zgartirildi; Ikkinchidan, aholisi 5 mingga yaqin aholisiga ega bo'lgan kichik kommunistlarda faoliyat yuritadigan ko'pchilik saylov tizimi bu jamoalarga uzatildi.

Parlament palatalarini saylash tartibi o'zgarishi (1993 yil 4 avgustdagi ikkita qonun) siyosiy sabablarga asoslandi. Bu organlar siyosiy partiyalarga o'rinlar ning katta raqamini olish va, shunday qilib, muhim bir qator harakat deb aslida olib deputatlari palatasining shakllantirishda to'liq proporsional tizim harakat qildi. Senat saylovida uchun teng tizimi qo'llaniladi; Multfraktsiyalash mamlakatda mavjud ko'p partiyaviylik tizimining aks-sadosi edi. Mavjud saylov tizimlarining natijasi koalitsiya hukumatlarining shakllanishi bo'lib, ular ko'pincha davlat hayotining turli muammolarida umumiy tilni topa olmagan 4-6 partiya vakillaridan iborat edi. Buning natijasida mamlakatda doimiy siyosiy beqarorlik, xususiy sektorda bo'layotgan xususiy inqirozlarga sabab bo'lmoqda edi. . Saylov tizimini isloh qilish hozirgi vaziyatni o'zgartirishi va kichik partiyalarning parlament tarkibiga ta'sirini butunlay chiqarib tashlashi kerakligi kun tartibida turardi. Yangi saylov qonunchiligini qabul qilishining sababi 1993 yil 18-19 aprel kunlari bo'lib o'tgan referendum natijalari bo'lib, ularda saylovchilarning 74% ovoz berishda ishtirok etgan; 82.7% ishtirokchi soni ko'p saylov tizimining nisbiy ko'pchilik Senati saylov joriy foydasiga ediovoz berdi. (17,3% qarshi ovoz, bo'sh byulletenlar 3,3% ini ovoz saylovchilar, yaroqsiz ovoz - 1,9%)⁶ .

---

⁶ М.Б. Смоленский, Л.Ю. Колюшкина. Конституционное право зарубежных стран. 100 экзаменационных ответов. - М.: Феникс, ИД Март, 2009. - 127с.

Deputatlar Palatasini tashkil etishda islohot o'tkazilgach, mamlakat 27 ta saylov okrugiga bo'lingan; Senat mintaqalar, tumanlar miqyosida saylanadi, shuning uchun yuqori palatani tashkil etish 20 ga teng saylov uchastkalari viloyatlar chegaralariga to'g'ri keladi. Viloyat deputatlarini saylashda Piemont, Lombardiya, Venetsiya, Lazio va Sitsiliya ikki yoki uch saylov okrugiga bo'lingan. Bu tumanlarda, ko'p tizimi bilan birgalikda deputatlar o'rinlari soni (deputatlar 455 o'ringan va 232 senatorlar) yagona-a'zosi bilan, asosiy tumanidagi bo'linadi kichik tumanlar, va qolgan 25% 75% - proporsional tizimiga mos ravishda senat sayovlarida ishtirok etardi. Deputatlar palatasiga proporsional tizimda joy ajratilganda tabiiy kvotalash usuli qo'llaniladi, ya'ni. T.Karning kvotasi eng katta qoldiq qoidasi bilan. Deputatlarni joylashtirishda ishtirok etish uchun nomzodlar ro'yxatdagi ovozlarning kamida 4 foizini yig'ishlari kerak.

Deputatlarni saylashda har bir saylovchi ikkita saylov byulleteniga - birining ko'pchilik tizimiga nomzodning ovoz berishiga, ikkinchisi - partiyalar ro'yxatiga ovoz berishga beriladi. Senatorlarni saylashda saylovchilarga bir ovoz berildi. Senatorlarning har bir deputatlikka nomzodlar ro'yxati yoki ro'yxat bloklari tomonidan qo'llab-quvvatlanishi kerak (5 maksimum) Nomzod bitta mandatli saylov okrugida vakillik qilishi mumkin, lekin bir vaqtning o'zida bir yoki bir nechta okrug bo'yicha har qanday ro'yxatga kiritilishi mumkin. Biroq, ayniqsa, kichik siyosiy partiyalarning vaziyatni yomonlashib emas ko'p saylov tizimining harakat qilish maxsus afzalliklarni bermasdi. Buni oldini olish i maqsadida bir qoida joriy etildi, unga ko'ra har qanday bir mandatga ega bo'lgan tumanida nomzod etib saylandi yoki bir nechta mandatlarga ega bo'lgan tumanlardan saylangan senatorlarni bir biridan ajratmasliklarini taminlash lozim edi. Bir mandatli tumanida nomzod kamida 500 imzosini va tuman qismidir komun ro'yxatiga, ro'yxatdan ko'pi 1000 saylovchilari talab etiladi; senatorlar uchun yagona mandatdagi nomzodlarni ko'rsatish uchun yana bir qancha talablar bor edi.

Hududiy kengashlarni saylash tartibi isloh qilinmadi. Kengashlar prokuratura tizimiga binoan tuman (tumanlar bilan bir xil) bilan tanlanadi. Joylar

provintsiyalar o'rtasida proporsional tizim bo'yicha taqsimlanadi, bu viloyat aholisiga qarab eng katta muvozanat hukmronligi bilan belgilanadi. Hududiy kengashlarga deputatlar saylash uchun saylov kvotasi tegishli ovozlarning umumiy sonini bir-biriga oshirilishi kerak bo'lgan joylarning soniga bo'lish yo'li bilan aniqlanadi. Keyin har bir ro'yxat bo'yicha olingan ovozlar hisoblangan kvotalarga bo'linadi. Tumanlardagi taqsimlanmagan o'rinlar viloyat ichida eng yirik qoldiq qoidalari bo'yicha proporsional tizimga o'tkaziladi. Saylovchilar imtiyozli ovoz berish huquqiga ega. Hududlarda maslahatchilar soni aholi asosida ushbu mintaqaning saylov qonunchiligi bilan belgilanadi: aholisi 6 milliondan ortiq bo'lgan hududlar bo'yicha 80 nafar, 60 dan 4 milliondan 6 milliongacha, 40 dan 1 milliondan 3 milliongacha, Bir million aholiga ega hududlar uchun ham belgilangan tartibda saylanardi. Italiyaning hududiy kengashlariga saylovlar o'tkazilish tartibi ham islohat davrida o'zgardi.

Italiyadagi saylov tizimidagi islohatlar hozirgi kunda ham davom etmoqda 2018-yilda hukumat tomonidan saylov tog'risidagi qonunni yana qayadan ko'rib chiqish rejalashtirilgan.

Xullas Italiyada saylov tizimidagi o'zgarishlar davlatning siyosiy jihatdan mustahkamlanib borishiga sabab o'lmoqda. XXI asrdagi saylov tizimidagi islohatlar ko'p yillar davomida Italiya siyosiy tizimidagi keskinlikni biroz bo'lsada yumshatdi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Андреев С.С., Бабышев Л.С. Италия. - М: Академия, 2001. - 432 с.
2. Любин В. Италия перед вызовами XXI столетия. - АСТ, 2008. - 325с.
3. М.Б. Смоленский, Л.Ю. Колюшкина. Конституционное право зарубежных стран. 100 экзаменационных ответов. - М.: Феникс, ИД Март, 2009. - 224 с.

4. В.Е. Сафонов, Е.В. Миряшева. Конституционное право зарубежных стран. Особенная часть. - М.: Юрайт, 2013. - 422 с.

5. Г.Н. Комкова, Е.В. Колесников, О.В. Афанасьева. Конституционное право зарубежных стран. - М.: Юрайт, 2011. - 416 с.